

Mart Smeets

Thuis in de Tour

Dit boek is ook verkrijgbaar als eBook

© Mart Smeets 2015

Alle rechten voorbehouden

Omslagfoto © Toussaint Kluiters, United Photos

Omslagfoto in lijst: Beer Smeets en Wim van Est, 1954

Omslag en binnenwerk Mulder van Meurs

NUR 489 sportverhalen

ISBN 978-94-91567-99-5

www.uitgeverijdekring.nl/mart-smeets

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden van de foto's te achterhalen.

Wie meent rechten te kunnen uitoefenen, kan contact opnemen met de uitgever.

Inhoud

Inleiding	7
Tien keer Tour tussen de tulpen	
Beer Smeets en Wim van Est	11
Tourstart Amsterdam, 1954	
De vergeten kilometers van Gerrit Voorting	37
De etappe door Zeeuws-Vlaanderen, 1958	
Jean Nelissen en de Nacht	47
De etappe naar Maastricht, 1969	
De invloed van een ziener	63
Tourstart Scheveningen, 1973	
Chaos overal	91
Tourstart Leiden, 1978	
De opgave van Mario Cipollini	121
De etappe naar Valkenburg, 1992	
Van oude helden, de dingen die voorbij gaan	141
Tourstart 's-Hertogenbosch, 1996	
De tanden van Erik Dekker	169
De etappe naar Valkenburg, 2006	
Magische momenten met Lance Armstrong	191
Tourstart Rotterdam, 2010	
Utrecht is nog ver...	209
Tourstart Utrecht, 2015	

Inleiding

Tien keer Tour tussen de tulpen

Als straks op 4 juli 2015 de Ronde van Frankrijk in Utrecht van start gaat, is het de tiende maal dat dit spektakel op wielen Nederland aandoet. Utrecht volgt als startplaats in het rijtje Amsterdam, Scheveningen, Leiden, 's-Hertogenbosch en Rotterdam. De Domstad is daarmee de zesde Nederlandse stad die een Tourstart meemaakt.

Opmerkelijk: Nederland komt, uiteraard na Frankrijk, op de tweede plaats van landen van waaruit de Tour vertrok. Negentien maal werd er in het 'buitenland' gestart en voor de liefhebbers van lijstjes ging dat in de volgende steden: Amsterdam, Brussel, Keulen, Scheveningen, Charleroi, Leiden, Frankfurt, Bazel, West-Berlijn, Luxemburg, San Sebastian, 's-Hertogenbosch, Dublin, Luik, Luxemburg, Londen, Monaco, Rotterdam, Luik, Leeds en Utrecht.

Ook opmerkelijk: nooit vertrok de Tour uit Italië. Alle andere buurlanden van Frankrijk kwamen wel aan bod.

Het merkwaardige feit doet zich voor dat ik alle Nederlandse starts meemaakte en, Deo volente, bij die in Utrecht ook (licht) werkend aanwezig zal zijn. Vanaf 1954 tot en met 2015 dus, bijna een heel leven.

De Tour 'raakte' tienmaal Nederlands grondgebied aan; behalve de zes starts waren dat drie volwaardige etappe-aankomsten (Maastricht, tweemaal Valkenburg aan de Geul), waarbij op 5 juli 2015 zich de etappe-aankomst op Neeltje Jans zal voegen. Ook de naam Rotterdam hoort bij deze aankomsten opgenomen te worden. In 1973 was de etappe Scheveningen-Rotterdam een zogenaamde

halve etappe. Na een oponthoud van twee uur reed het peloton door naar St. Niklaas in België. Die etappe mag je dus ook vergelijken met die van Leiden naar St. Willebrord in 1978. Vanuit Brabant trok de Tourkaravaan vervolgens snel naar Brussel, maar het wielergekke Brabantse plaatsje staat uiteraard officieel in de Tourboeken als (halve) etappe-aankomst.

In deze opsomming moet ook de onbekendste passage door Nederland worden vermeld: die door Zeeuws-Vlaanderen, in 1958. Weinigen weten ervan, er bestaan heel weinig foto's, films of krantenverslagen van en zelfs Nederlandse renners die toen het peloton bevolkten, beseften niet of nauwelijks dat ze tien kilometer en een paar honderd meter in 'eigen' land reden.

Die tien passages door eigen land hebben in dit boek tien verhalen opgeleverd; acht ervan uit eigen herinnering en twee (Zeeuws-Vlaanderen en Maastricht) door de ogen en geschriften van anderen. Met behulp van door de jaren heen goed bewaarde plakboeken waarin vele feiten vermeld stonden kon ik tot deze vertellingen komen. Wie wat bewaart, inderdaad, die heeft wat.

Zelfs voor mensen die niet veel met wielrennen ophebben, blijkt het begrip 'Tour de France' een grotere lading te dragen dan welke andere naam van een wielervedstrijd ook.

De Tour, zoals velen de wedstrijd in afgekorte vorm benoemen, maakt iets extra's in mensen los. De wedstrijd zit vastgeplakt aan de zomer en zon, aan muziek van Claude François en France Gall, aan herinneringen aan vakantiereisjes met de familie naar Frankrijk, aan de kleur geel, de smaak van een toastje camembert, de schoonheid van een zwarte Citroën Traction Avant, aan leuke, herkenbare radiouitzendingen en voor sommigen aan een televisieprogramma op de late avond.

De Tour is een goed glas wijn en een massasprint in Amiens, het correct kunnen uitspreken van 'côte de boeuf' en 'cuisses de grenouilles', het juist invullen van de Tour-toto van Harmen Siezen, de Tour is veel kabaal om eigenlijk niets, maar ook de oranje

opwinding op de Nederlandse berg, de radio aan op kantoor en in de fabriek, een spannende tijdrit, chauvinistische gevoelens als ‘we’ een etappe wonnen en de steeds wederkerende vraag: ‘Wie is de laatste Nederlander die in de Tour de France geel droeg?’ Op die vraag moet bijna iedere Nederlandse sportvolger het antwoord weten. Het is immers ons nationale schaamtegevoel voorbij. Het antwoord luidt: Erik Breukink, in 1989. Sindsdien hebben negen-enzestig renners geel gedragen; allerlei nationaliteiten, maar geen van hen is een Nederlander.

Ooit, in 1954, liep ik aan de hand van mijn vader in het Olympisch Stadion van Amsterdam rond. Hij wees me Wim van Est aan, de toenmalige wielerveder en de eerste Nederlandse geletruidrager in de geschiedenis van de Tour. Het is niet voor niets dat Van Est en mijn vader op de voorkant van dit boek te zien zijn. Bij hen begint mijn herinnering.

Onlangs liep ik door Utrecht, waar de Tourstart van 2015 werd gevierd; ik had geen idee of ik ooit dat Tourgevoel uit mijn systeem zou kunnen krijgen, en of dat eigenlijk zou móéten. Was niet meer werken in de Tour een straf of juist een zegen?

Kan een mens een actieve aanwezigheid van tweeënveertig jaar in de Tour zomaar wegpoetsen?

Het antwoord is simpel.

‘Non, c’est impossible.’

Mart Smeets

Haarlem, 30 april 2015

Beer Smeets en Wim van Est

Tourstart Amsterdam, 1954

Het is alsof ik in de foto word gezogen. Ik neem het stevige stuk papier in mijn vingers en breng het dichterbij mijn ogen. Ik zie twee mannen naast elkaar staan die allebei van rechts naar links kijken. Alle twee dragen ze een colbert met brede revers. Ik herken beide mannen. De achterste is mijn vader. De voorste man heet Wim van Est, een vaderlandse wielergrootheid uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. Hij maakte tijdens de Tour van 1951 die beroemde val in het ravijn, tijdens de afdaling van de Col d'Aubisque, in zijn gele trui. Geknakt geel, noemde mijn vader het toen. Van Est was een held van het volk, die later ook een reclamecampagne voor Pontiac-horloges deed: 'Zeventig meter viel ik diep, mijn hart stond stil, maar mijn Pontiac liep.' Maar nu is hij bijna vergeten. Zo gaat dat met oude helden in Nederland. Ze belanden in de bak 'grootheden uit het verleden', die ongeveer eens in de zeven jaar rigoureuus en zonder spijtgevoelens wordt gelegegd. Oud is waardeeloos en kan worden doorgedraaid.

Ik ben erg gehecht aan deze foto, die ik al een jaar of veertig in mijn bezit heb en steeds veilig heb opgeborgen. Ik kreeg het ding ooit van mijn moeder. Hij zwierf los rond in een fotoboek van mijn ouders waarin ik vaak zat te bladeren, net alsof hij er niet echt toe deed. Zeker weet ik het niet, maar hij moet zijn genomen bij de presentatie van een wielerskoers. De maker is (zo lees ik op de achterkant) fotobedrijf Roel de Weerd uit de P.C. Hoofdstraat in Amsterdam.

Waarom staat mijn vader naast die bekende wielrenner op de foto? Hij was nooit wielrenner, sterker nog: ik heb hem zelden op

Smeets links met topruiter Anton Ebben,
rechts met Guillermo Timoner, zesvoudig wereldkampioen stayeren,
en onder met topvolleyballer Hidde van der Ploeg

een fiets zien zitten. Misschien een- of tweemaal in Arnhem, samen met mijn moeder. Ik denk dat het fietsen van Fongers waren, sterke betrouwbare exemplaren die precies bij het karakter van mijn vader pasten. Ik denk niet dat hij op een smalle RIH-racefiets had gepast.

Er zijn meer foto's van mijn vader met destijds beroemde sporters. In een slordig bijgehouden album dat ik na de dood van mijn ouders heb meegenomen uit het ouderlijk huis, ben ik hem tegengekomen met springruiter Anton Ebben, volleyballer Hidde van der Ploeg en een paar keer met Gerrit Schulte, die volgens mijn vader 'de beste wielrenner van zijn tijd' was.

Toen ik Schultes weduwe een jaar of tien geleden opzocht in haar appartement in 's-Hertogenbosch, glom ze van trots en pakte mijn hand: 'Als jouw vader dat zei, was het ook zo. Jongen, geloof mij maar... wat een nette man was jouw vader.' Ik geloofde haar, onvoorwaardelijk. Haar zilvergrijze haar boezemde vertrouwen in. Ik vond haar een wijze vrouw.

Misschien is dit wat me zo aanspreekt in die foto met Van Est. Ik zie een man van vroeg in de veertig met nobele trekken in zijn gezicht. Daar staat een betrouwbaar mens. De oude Smeets, die de fraaie voornaam Beer droeg en een stevige, vierkante man was met zeer liberale gedachten en daden, heeft een blik van 'afstandelijke interesse'. Een typische Smeets-blik. Ik kan ook zo kijken, net als mijn zoon Tjerk. Keurige distantie, maar wel belangstellend.

Er staat een lichte frons in mijn vaders voorhoofd gekerfd. Misschien speelt er ook een dun cynisch trekje rond zijn mond. Hij is onberispelijk gekapt en als ik zijn colbert bekijk, besef ik dat ik ook zulke jasjes heb gedragen en nog steeds op zolder heb hangen: tijdloze colberts, klassieke snit, kleermakerstrots. Zo vader, zo zoon.

Ja, dat is mijn ouwe heer, een buitengewoon rechtschapen man met kleine driftbuien en een geweldig arbeidsethos. Hij vond rust bij het vissen. Vaak deed hij geen aas aan zijn haakje om geen 'beet' te krijgen, maar wel rustig te kunnen nadenken.

Dat mijn vader in het wielrennen belandde, was toeval. Hij zag zijn aanwezigheid daarin meer als werk dan als passie. De appel viel hier dus niet ver van de boom.

Beer Smeets werkte bij Remington op de Overtoom in Amsterdam. Dat was een Amerikaanse firma die daar was neergestreken voor de verkoop van tikmachines en scheerapparaten in Europa. Amerikaanse producten dus voor een markt die moeizaam over-eind krabbelde na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog.

Thuis op een schrijfmachine werken was lang niet iedereen gegeven en de meeste mannen schoren zich in die dagen met zeep, kwast en mes. Het gebruik van een elektrische machine was nog niet ingeburgerd in het toenmalige Nederland. Het had iets moderns, iets 'Amerikaans' en dat was stoer maar ook vreemd.

Om de Nederlandse man aan het 'droogscheren' te krijgen, moest de scheermachine ingeburgerd raken. Het apparaat, dat in de palm van je hand paste en licht bol van vorm was, werd door mijn vader steevast *shaver* genoemd. Dat klonk goed, 'shaver', een kloek en sterk Amerikaans woord.

Iemand moet op enig moment bij Remington aan sport-sponsoring hebben gedacht als methode om de sportieve Nederlandse man bekend te maken met een nieuw apparaat waarmee men zich snel en goed kon scheren. Geen gedoe meer met scheerschuim, water en uitvallende kwasten of botte messen. Weliswaar bestond in Nederland al de Philips-machine, die later, bijna lieflijk, de Philishave genoemd werd, maar Remington zocht naar lege plekken op de markt en flirtte met zijn sportieve en stoere uiterlijk; dit was een scheerapparaat dat eind jaren vijftig en begin jaren zestig snel zijn weg vond naar de Nederlandse man die goed geschoren op kantoor, in de spreekkamer, voor de klas of achter de toonbank kwam te staan. Een gladde kin was een toonbeeld van netheid, orde en acceptabele burgerlijkheid. Baarddraggers hadden iets recalcitrants of artistieks in hun doen en laten; daarmee kon Nederland niet herrijzen.

Hoe Remington al vroeg in de jaren vijftig in de wielersport

Reclamewagens anno 1954

verzeild raakte, weet ik niet. Wielersponsors waren in die dagen vooral van Europese signatuur, waren heel vaak fiets-gerelateerd, licht provinciaal en stonden dicht bij consument en volk, in tegenstelling tot Remington. De sportieve interesse van mijn ouwe heer zal zeker een rol hebben gespeeld bij de stap van Remington.

Beer Smeets had gevoetbald, was keeper geweest bij de Haagse club HBS en toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, werd hij als jonge man op de Grebbeberg neergezet. Hij kreeg een geweer in de hand gedrukt en de opdracht om met zijn maten de Duitsers daar maar eens flink te gaan tegenhouden.

Terwijl er om hem heen doden vielen, vertelde hij later, kon hij, goed getraind als hij was, veiliger oorden zoeken. Met een licht geweer begin je tenslotte niet zoveel tegen luchtaanvallen en grote Duitse overmacht. En passant moesten ook de koeien in de uiterwaarden worden gemolken; hun uiers, zo vertelde senior me, stonden vaak op knappen. 'Dus hielp je zo'n beest,' zei hij. 'Kon je dat dan?' vroeg ik. 'Nee, maar je leert zoiets heel snel,' antwoordde hij koeltjes.

Gedurende de oorlog hield hij een goede conditie. Hij liep wel eens hard door het park, dook later onder in Amsterdam en Bussum en overleefde de oorlog, fel vermagerd, maar nog steeds tanig en in vorm. Direct na de oorlog (hij was toen 33 jaar oud) werd hij sportinstructeur op kamp Zeeburg in Amsterdam. Hij was een sprinter, voetbalde wel met de manschappen mee, deed aan kogelstoten en discuswerpen, maar een fiets kwam in zijn omgeving toen, voor zover ik weet, niet voor.

Waarom wielrennen, heb ik hem in de jaren zestig weleens gevraagd. Waarom ging een groot Amerikaans merk ertoe over in Nederland zijn naam aan een wielerploeg te geven? Het moet Fingerspitzengefühl geweest zijn bij de mensen die zich in die dagen met het nog vrij onbekende begrip 'reclame' ('marketing' bestond nog helemaal niet) bezighielden en helemaal 'reclame binnen de sport'.

Feit was echter dat er in 1954 al lelijke, ietwat vierkante auto's rondreden met een grote kunststof 'shaver' op het dak gemonteerd en de naam Remington op de zijkant geschilderd. Die autootjes reden mee in de reclamekaravaan bij wielervedstrijden, mijn vader was daarbij, en hij vertelde me later dat er na het succes van 1954 een actie werd gestart voor het publiek dat bij die wielervedstrijden kwam kijken.

De mensen werden uitgedaagd om de nieuw aangeschafte Deux Chevaux (wij in Nederland noemden ze 'Lelijke Eendjes'), de wat iele maar toch karaktervolle Franse autootjes, omver te sturen op een speciaal daarvoor afgeperkt stukje parkeerplaats in de buurt van de start of de finish van de wielervedstrijd. Wat men echter ook probeerde, hoe bruusk of scherp men ook stuurde, de wagen met die shaver op het dak bleef op zijn vier (dunne) banden staan: Remington bleef overeind.

Toen de Tour de France in 1954 zijn tenten opsloeg in Amsterdam voor de officiële start, was mijn vader daarbij omdat Remington was ingegaan op de mogelijkheid reclame te maken rond de Tourstart.